

1738 d. 8 Augusti Døde min 4 Datter Regine Bessell om aftenen Klocken
12 Slet og Strax d. 15 blev begravet i Kors Kierken paa Kierke
gaarden Klocken $\frac{1}{2}$ tolv.

Ao 1744 Døde min Salig mand Magnus Bessel som var faste Lavens
d. 10 Fe- Mandag om Aftenen Kl. $\frac{1}{2}$ Siyv.
bruari.

1744 Døde min Elste datter Marthe Sophie om Natten Kl: $\frac{1}{2}$ Et.
d. 1. Martz

Christian Nolds Selvbiografi.

Ved H. F. Rørdam.

Møysommelig Levnedbesværlighed udi min ustadige Lykkes For-
trædelighed, med en poetisk Pensel afmalet, og . . . Kong Fre-
derik den fjerde . . . offereret af . . . *Christian Nold*, dette er
Titelen paa en ret underholdende Selvbiografi paa Vers, hvoraf det
vigtigste her skal meddeles.

Forfatteren er født i Kjøbenhavn 1673 og Søn af en vis *Kurtz*,
der var Hofjuveler i Christian V's Tid; Moderen. Marie Elligers.
ægtede efter sin nævnte Mands Død den berømte Hebræer, Pro-
fessor og Dr. theol. Christian Nold, som gav Stifsonnen sit Navn
og indsatte ham som sin Arving.

Slægten *Nold*, i hvilken Forfatteren af nærværende rimede
Selvbiografi saaledes gik ind, stammede fra Malmø, og maa ad-
skilles fra en fremmed adelig Slægt af samme Navn, der samtidig
havde i det mindste een bekjendt Repræsentant hertillands, nemlig
Thomas Nold til Magelø i Skaane, der indtog en anset Stilling i
Christian IV's Tid som Drabantthøvedsmand og siden som Lens-
mand paa Kronborg¹).

¹) Se Richardt og Ljunggren, Skånska Herregårdar. Vol. III, Nr. 8. Thoma-
Nold var en god Ven af Sivert Grubbe, i hvis Dagbog han ofte nævnes (se
Danske Mag. 4. R. IV, 42. 43. 45. 60. 63. 70. 72. 73. 75. 77. 79. 80. 83).
Hans Navn skrives jævnlig Noll eller Nul. Forøvrigt var han fra Kurland

Stamfaderen til den borgerlige Slægt Nold var *Christen Jakobsen*, der 1603 nævnes som Borger i Malmø, da han fæstede Fosie Kirketiende af Kjøbenhavns Universitet¹). Siden blev han Raadmand i Staden og endelig Borgmester, i hvilken Stilling han døde; begravet 5te Februar 1624²). Blandt hans Børn kjendes Datteren *Gjørild*, der. 14 Aar gammel, 1617 ægtede den 54aarige Professor Hans Jensen Alanus³). samt Sønnen *Jakob Christensen Nold*. Om denne vide vi, at han i Maj 1615 blev immatrikuleret i Rostok og Aaret derefter studerede i Wittenberg, hvor han udgav en filosofisk Disputats⁴). Efter Hjemkomsten blev han i Oktob. 1616 Sognepræst i Højby (nu Hyby) i Bare Herred i Skaane. Sivert Grubbe. Lensmand paa Malmøhus, der horte hans Prøveprædiken, bemærkede, at han prædikede »satis docte et bene.. Han døde allerede i Begyndelsen af Aaret 1629, rimeligvis i den da grasserende Pestepidemi⁵). I sit Ægteskab med Sofie Aagesdatter (Haggæi filia) havde han Sønnen:

Christian (eller *Christen*) *Nold*. Denne store Sprogmand var født i Højby den 22de Juni 1626⁶). Syv Aar gammel kom han i Lunds Domscole, fra hvilken han efter 11 Aars Skolegang 1644 afgik til Universitetet. Den 9de Maj 1648 tog han den filosofiske Baccalaugrad⁷). og 1650 kaldtes han til Rektor ved Landskrone Skole. Aaret efter erhvervede han Magistergraden i Kjøbenhavn. 1654 nedlagde han Rektorembedet for at faa Lejlighed til at besøge fremmede Højskoler. I tre Aar færdedes han nu i Tydskland (hvor han især sluttede sig til den bekjendte Theolog Joh. Georgii Dorschæus), Nederlandene, England og Frankrig. I Aaret 1657 opholdt han sig i tre Maaneder i

og kom 1605 i Christian IV's Tjeneste som »Edelknaab« (Joh. Grundtvig, Meddelelser fra Reutekammerarkivet 1872, S. 140).

¹) Kirkehist. Saml. 3. R. II, 230—1.

²) Danske Mag. 4. R. IV, 68.

³) Rørdam, Kjøbenhavn Univ. Hist. III, 613.

⁴) Daæ. Matrikler over nordiske Studerende ved fremmede Universiteter, S. 119. Worms Lexicon II, 127.

⁵) Danske Mag. 4. R. IV. 45—6. Cawallin. Lunds Stifts Hørdaminne I, 347—8.

⁶) Efter hans Selvbiografi i Vindiugs Acad. Haun. p. 442.

⁷) Rietz, Det skanska Skolväsendets Historia, S. 427.

Fædrelandet for at ordne sine Sager og faa Midler til ny Rejser. Han søgte nu igjen til Nederlandene og studerede i Franecker og Leiden. Derpaa aflagde han 1659 et nyt Besøg i England, men vendte atter tilbage til Nederlandene, vistnok fordi Sprogstudiet navnlig her dyrkedes med den største Iver¹⁾. I Aaret 1660 blev han kaldet tilbage herfra, da Rigshofmester Joachim Gersdorff ønskede ham til Lærer for sine Sønner. Det kan neppe betvivles, at han har løst denne Opgave med Dygtighed, siden han umiddelbart fra denne Stilling gik over til at blive theologisk Professor ved Universitetet. Pladsen havde staaet ledig i længere Tid. Kongen havde ønsket en tysk Doctor ansat, hvilket dog Ærkebiskop Svane meget fraraadede. Den sidst afdøde theologiske Professor, Daniel Pfeiff, der tillige var Sognepræst ved Petri tyske Kirke, var nemlig en Udlænding, og Svane gjorde gjældende, at hvis Kongen besatte Lærerposterne ved Universitetet med Tydkere, vilde det virke meget nedslaaende paa Studenterne og berøve dem Lysten til at skride frem paa den videnskabelige Bane. Efter nogen Betænkning gav Kongen efter, og et Par tyske Doctorer, der allerede vare komne herind i Haab om Ansættelse ved Universitetet, fik Løbepas igjen, efter at Kongen havde forsynet dem med gode Rejsepenge²⁾. Svane havde nærmest ønsket Hofpræsten M. Erik Grave til theologisk Professor, men denne var neppe sønderlig tilbøjelig til at modtage denne Ansættelse. og da han i Foraaret 1664 blev Biskop i Aarhus, indgav M. Christian Nold følgende Ansøgning til Kongen³⁾:

Stoornechtige, Høyborne Konning,
Aller-Naadigste Herre.

Efftersom Eders Kongelig Majestæt naadigst haffuer erklæret sig att villde hiellpe mig fattige Mand. paa wnderdanigste Forslag: da haffde jeg vell høyest-underdanig ønschet att bliffue ved Academiet, saa fremt jeg der ved liffs middell haffue kunde, for de ringe Scripta

¹⁾ I Franecker udgav han tvende Skrifter (1657 og 1660) og her var det, Budet fandt ham, der kaldte ham tilbage til Fædrelandet.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. III, 221—2.

³⁾ Originalen findes i kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling. Den er udateret; men Omtalen af Hofpræstens Forfremmelse bestemmer tilstrækkeligt Tiden for den.

schyld, som jeg haffuer under Hender, och jeg Eders Kongelige Majestet wnderdanigst haffuer insinueret. Men dersom Eders Kongelige Majestets naadigste Villie anderledes er, at bruge sin Tienere, enten til Predichestolen (huor till ved Hoffpredicantens forfremmelse muligt var giffuen leylighed) eller till Justitien och politiqves affaires, submitterer jeg mig wnderdanigst Hans Kongelige Majestetis egen naadige Dispositie: wisselig formodende, Hans Kongelige Majestet, effter milddeste løffter, naadigste vill forhielpe, at jeg fattige Mand en gang maatte gerade till nogen Station och naae dett Maal, som jeg ved languarig Møye och Lidellser haffuer trachtet effter, huillchet er (nest Gudz ære) i Troschaff och Erlighed att tiene mit Federneland.

Saadan Eders Kongelige Majest. høye Naade jeg med ydmyge Bønner till all Vellsignelse aff Gud i Himmelen stedze ihukomme will och forbliffue indtill Døden

Eders Kongelige Majest.

Aller-wnderdanigste

och Høyest-Forplichtede

Christianus Noldius.

Uden paa med samme Haand: Christian Noldii wnderdanigste Supplication.

Som Svar paa denne ret ejendommelige Ansøgning kan følgende kgl. Udnævnelse for Nold til theologisk Professor sikkert betragtes:

Friderich dend Tredie med Guds Naade Danmarekis, Norgis, Wendis och Gottis konning.

Wor synderlig Gunst tilforn. Wiider, at vi naadigst haffuer forordnit, antaget och bestillet os Elschel. hæderlig och høylerd Mester Christian Noldius til at were Professor Theologiæ udj Uniuersitetet her i wores Residentz Stad Kiøbenhafn. Huoreffter i eder wnderdanigst haffuer at rette. Befallendis eder Gud. Skreffuet paa wort Slot Kiøbenhafn den 9 Majj Anno 1664.

Vnder wort Zignet.

Friderich.

E. Kragh.

Udskrift: Os Elschel. Hæderlige och Høylerde Rector och meenige Professoribus udj Uniuersitetet i woris Residentz Stad Kiøbenhafn. *Puategnet:* Vnderdanigst læst den 13 Majj 1664¹⁾.

¹⁾ Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken 180.

Den 18de Maj s. A. aflagde Nold Professoreden. Ved et mærkeligt Tilfælde faldt det endnu samme Aar i hans Lod at beklæde den højeste akademiske Ærespost. Den theologiske Professor Rasmus Hansen Brochmand døde nemlig som Universitetets Rektor den 6te August 1664. Nu blev det et Spørgsmaal, som ikke var saa ganske let at afgjøre, hvem Rektorværdigheden skulde tilfalde. Der var en bestemt Turnus, ifølge hvilken Rektoratet skiftede mellem Fakulteterne; men her var det særlige Tilfælde, at Værdigheden kun havde været i omtrent to Maaneder hos det theologiske Fakultet, som altsaa kunde anse sig for brøsthøldent, hvis Rektoratet allerede nu skulde gaa over til Juristerne. Striden fortes med Haardnakkethed fra begge Sider¹⁾, indtil den endelig ved kgl. Resolution afgjordes saaledes, at Rektoratet skulde blive hos Theologerne det akademiske Aar ud. Men nu var det atter et vanskeligt Spørgsmaal, hvem af disse Æren tilkom. Den afdøde M. Rasmus Hansen Brochmand havde været den 3die i Rækken af de fire theologiske Professorer; Nold var den 4de. Men det kunde synes betænkeligt at betro denne Rektorværdigheden, da han var saa ny i Sædet og maatte antages for lidet kjendt med de akademiske Sædvaner. Der maatte derfor en ny kgl. Resolution til, hvorved Nold udpegedes som den, hvem Rektorværdigheden skulde tilfalde. De to nævnte Kongebreve lyde, som følger, efter Originalerne i Konsistoriets Arkiv:

1.

Friderick den Tridie (osv.). Vor synderlige Gunst tilforn. Eftersom vi kommer vdi erfaring, at I forehaffuer nogen forandring med Rectoratu imod den gamle forrige sædvane, saa er vores naadigste Villie och Befalling, at dermed baade med termino resignationis, saa vell som med Rectoratu, vdi nærverende Aar och indtill voris viidere naadigst Anordning, forblifuer, som hiidintill hafuer veret brugeligt, saa at bemte Rectoratus forblifuer vdi dette Aar hoss facultatem Theologicam. Dermed skeer vor Villie. Befallendes Eder Gud. Skreffuet paa vort Slot Kiøbenhaffn den 4 Octobris 1664.

Wnder wort Signette.

Fridrich.

E. Kragh.

¹⁾ Se Biskop Jens Bircherods *Dagbøger* i Uddrag ved Molbech, S. 98.

Udskrift: Os Elschel. hæderlige och høylerde Rectori och Professoribus udj Vniuersitetet i woris Residentz Stad Kiøbenhafn.

Faategnet: Vnderdanigst læst paa Consistorio den 5 Octobris 1664.

2.

Friderich dend Tredie (osv.). Vor synderlig Gunst tilforn. Efferksom i tilforn haffuer bekommet woris naadigste befaling, at Rectoratus udj dette Aar schulle forbliffue hoes Facultatem Theologicam: Da er woris naadigste willie och befaling, at hederlig og høylerdit Mester Christian Nold, Professor paa Vniuersitetet her sammestedz, til Rectorum denne gang worder forordnet. Dermed scheer wor willie. Befalendis Eder Gud. Skreffuet paa wort Slot Kiøbenhauffn dend 1 Novembris A^o 1664.

Wnder wort Zignet.

Friderich.

E. Kragh.

Udskrift: Os Elschel. hæderlig och høylerdte Rector och meenige Professoribus udj Vniuersitetet i woris Residentz Stad Kiøbenhauffn.

Paategnet: Vnderdanigst læst paa Consistorio den 5 Novemb. A^o 1664.

Det kan findes rimeligt, at den aabenbare Gunst, som fra højere Steder var vist M. Christen Nold først ved at lade ham lige fra en Huslærerstilling springe ind i det højeste Fakultet, og siden saa kort efter hans Ansættelse at overdrage ham den højeste akademiske Værdighed, kan have vakt en hel Del Misundelse imod ham, og da han med al sin Lærdom vistnok var et Stykke af en Særling og navnlig havde en skarp Tunge, saa kan det, især efter de Tidens Forhold, ikke forundre os meget, at han skabte sig Fjender, der ikke ugjerne tog Lejligheden i Agt til at sværte ham for Kongen, hvis gode Mening havde hævet ham. Og Nold gav selv Anledningen, da han 1666 til Brug ved de akademiske Disputereøvelser udgav sin »Logica recognita«, et vidtløftigt Værk, der var bestemt til at afløse den ældre D. Caspar Bartholins Logik, der længe havde været i Brug ved Universitetet. I det nævnte Værk havde Nold paa sine Steder givet sin Særhed temmelig frie Tøjler, idet han til Oplysning af sine logiske Regler havde benyttet Exemppler, som undertiden var noget besønderlige; og da enkelte af dem syntes at strejfe ind paa det politiske Omraade, blev Sagen

forebragt Kongen, som befalede de øvrige Professorer at afgive deres Betænkninger over Skriftet. Af disse Erklæringer blev den, som de andre theologiske Professorer med D. Hans Wandal i Spidsen afgav, navnlig graverende for Nold. Man fremhævede saaledes, at han som Exempel paa probable Sætninger (d. e. saadanne, som mange antage for sande, uden at de dog ere uomtvistelige) havde anført: *eligi qvam nasci meliores principes* (valgte Fyrster ere bedre end fødte); og at han som Exempel paa Vrangslutninger (d. e. saadanne, hvor man af et enkelt tilfældigt Faktum danner en almindelig Regel) havde anført: Ehud dræbte Kong Eglon, altsaa er det tilladt Undersaatter at rydde en Øvrigheds-person af Vejen. Mellem hans Exempler fandt man ogsaa forskellige theologiske Vildfarelser, ligesom man ankede over, at han uden Censur havde udgivet sin Bog og indført den ved Øvelserne i Kommunitetet uden at agte paa, at Bartholins Logik, som derved fortrængtes, var anbefalet til Brug ved et kongeligt Privilegium¹⁾.

Skjønt Nold søgte at vise Beskyldningerne fra sig ved en Apologi²⁾, blev Resultatet dog, at han den 23de Februar 1667 blev suspenderet fra sit Embede og ikke længe efter afsat.

Om det Indtryk, som Nolds Afsættelse gjorde paa Samtiden, have vi en Notits i Jens Bircherods Dagbog, hvor vi under 8de Maj 1667 finde antegnet: »Om M. Christian Nolds hastige Remotion fra Academiet (hvilket man med en fra Kjøbenhavn ankommen Student idag spurgte) faldt over vores Bord [i Odense] mellem min Fader, mine Morbrødre og Henrik Stampe adskillig Tale med Forundring, at han skulde uden foregaaende Rettergang og Dom saa pludselig fra Embedet udstødes. Stampe, som bedst kjendte hans Væsen, sagde, at Mandens *proterva conversatio* havde gjort ham blandt hans Colleger odicus, saa at ikke een, men flere, havde contribueret, hvad de kunde, til hans Fald. Ellers var det noksom kundbart, at Dr. Johan Wandel havde været hans allerværste Efterstræber, og af nogle Ord i hans *Logica reformata*, som *sinistre*

¹⁾ Pontoppidan, *Ann. eccl. Dan.* IV, 515—30. Helveg, *Den danske Kirkes Hist. efter Reform.* 2. Udg. I, 456—7.

²⁾ Pontoppidan, IV, 530—36. En Afskrift findes i Kgl. Bibl. blandt Langebeks Excerpter Nr. 220.

bleve interpreterede, taget Anledning til at bringe ham hos Kong Frederik i disgrace. — Naar en Ytring af Bircherod under 5te Maj 1667 om Kaldelse af en Efterfølger for Nold er bleven forstaaet saaledes af Helveg, som om Nold paa selve denne Dag er bleven afsat, da modbevises det ved følgende Kongebrev:

Friderich den Tredie (osv.). Wor synderlig Gunst tilforn. Wiider, at wj til at supplere dend udj M. Christiani Noldii sted vaccerende professionem Theologicam naadigst haffuer forordnet, antaget och bestildt Oß Elschel. hederlig och høylærdt Mester Mouridtz Kønning til at were qvartus professor Theologiae vdi Vniuersitetet her i woris Residentz Stad Kiøbenhaffn, huor effter i eder underdanigst haffuer at rette. Befallendes eder Gud. Skreffuet paa wort Slot Kiøbenhaffn dend 28. April. Anno 1667.

Vnder wort Zignet
Friderich.

P. Schumacher.

Udskrift: Os Elschel. Hæderlige oc Høylærde Doctor Hans Suane, woris Raad, Assessor udj Collegio Status, Ercke Biscop oc Præsident udj Consistorio, sambt Rectori oc Professoribus udj Vniuersitetet heri woris Residentz Stad Kiøbenhaffn.

Paategnet: Underdanigst læst paa Consistorio 1667 die 4 Maji¹⁾.

I nogle Optegnelser af den bekjendte Chr. L. Tychonius siges, at Nold blev afsat ifølge Schumachers Tilskyndelse, og der er noget, der kan tale for, at det forholder sig rigtigt, eftersom Griffenfeldts Fald gav Signalet til, at Nold atter blev indsat i sit Embede. Om de ni Aar, i hvilke Nold var afsat, fortæller Tychonius, »at han i stor Fattigdom boede i et Kammer i Studiestræde og havde intet, uden hvad Godtfolk vilde give ham til Subsistence. Han udarbejdede da sit Værk, Concordantiæ particularum ebræo-chaldaicarum Vet. Testamenti (udkom 1679), et utroligt Flidsarbejde (stupendi laboris opus). Hans Portrait foran i Bogen viser aliquid squalidum et horridum et impexum (noget skident, frastødende og uredt) som en Eremit, der nylig er sluppen ud af sin Hule. Han kom imidlertid i med at smøge Tobak og blev deri en stor Debauchant til

¹⁾ Orig. i Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 180.

sin Dødsdag¹⁾. For øvrigt bemærker Tychonius, at Nold »var ikke saa meget ingenieux som speculativ og arbejdsom«, og han fortæller følgende Anekdote om ham: »Engang fik han Befaling at prædike for Kong Christian V, men han maatte staa og stamme, hoste, spyttede og omsider sige Amen og gaa fast med uforrettet Ærende hjem uden nogen enten Forklaring af sin Text eller Approbation af sit Auditorium. Kongen selv sagde over Taffelet: Det er en brav Mand, tror Vi, i sit Værk; men Vi har syndet i det, Vi bad ham prædike²⁾).

Den sidste Notits gjælder uden Tvivl Tiden, efter at Nold atter var bleven gjenindsat i sit Embede som theologisk Professor, hvilket skede ved et Kongebrev af 18de Maj 1676, hvorved Christian V forundte M. Christian Nold, at han »maa igjen nyde Professionem Theologiæ udi Universitetet ligesom tilforn, tilligemed alle Jura academica, dog saaledes at han sit Sæde næst efter Dr. Georgium Witzlebius bekommer, og ej nogen Løn for samme sin Profession nyder, førend en af Theologiæ Professoribus afgaar³⁾).

Nold kom altsaa ikke ind i sit gamle Numer, og det var haardt nok, at han, som saa længe havde været paa Sultekur, indtil videre skulde

¹⁾ Det betragtedes den Gang som en Art Udsvævelse at røge Tobak, og Lægerne ivrede derimod. Flere Digte blandt Thomas Bartholins Carmina (1669) udtrykke saaledes Forfatterens Afsky for Tobak; og Dr. Simon Pauli udgav 1665 »De abusu tabaci et herbæ theæ«. Om en Præst i Holme ved Aarhus, der 1650 blev afsat, anføres blandt hans Udskejelser, at han en Aften var kommen ind til en Collega »havde sat sig ned, taget Tobak af sin Lomme, skaaret den og drukket deraf to Piber fulde« (Hübertz, Aktst. om Aarhus II, 140—1). Men ikke desto mindre trængte Brugen af Tobak bestandig mere frem, dels som Snus- dels som Røgtobak (jvfr. Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 112). Maleren Karl van Mandern har skrevet »Lauwerkranz voor alle Liebfhebers des Snuftobacks« (Kopenhagen 1665); fra Bordings Haand har man »Nyse Kruds eller Snustobakkens Berømmelse og Brug« (Poet. Skrifter I, 315—20). T. Reenberg sang om »Min søde Pibe, Tidsfordriver, Du brændend' Glød i hvide Leer« (Poet. Skrifter I, 255). N. Lucoppidan skrev »Tobaks-Berømmelse« (Luxdorps Saml. af smukke danske Vers, S. 764 f.). Endelig kan anføres, at man af Th. Bartholins Skrift, De medicina Danorum domestica, p. 180, ser, at Apothekerne 1666 handlede med Tobak. Se forøvrigt G. L. Baden, Smaa Afhandlingler I, 339—42. Werlauff, Antegn. t. Holbergs Lystspil, 1858, S. 151.

²⁾ Rietz, Skånska Skolväsendets Historia, S. 428—9.

³⁾ Sjæl. Registre Nr. 30, Fol. 107.

nøjes med samme magre Kost. Det var derfor et Held for ham, at Prof. Witzleben allerede døde den 11te September 1676.

Den 30. Okt. 1678 erhvervede Nold den theologiske Doctorgrad ved Forsvar af en Disputats, der indeholdt en Gjendrivelse af den bekjendte romersk-katholske Konvertit Dr. Niels Stensens »Scrutinium reformatorum«¹⁾. Som Opponent optraadte ved denne Lejlighed, efter Nolds egen Opfordring, den som Biskop i Trondhjem siden bekjendte Peder Krog, hvem Nold viste megen Godhed, idet han optog ham i sit Hus og tillod ham at holde Collegier sammesteds over de østerlandske Sprog²⁾.

I Aaret 1679 udkom Nolds ovennævnte Concordants, der har skaffet sin Forfatter et meget berømt Navn i den lærde Verden. I et Brev, som den 78aarige Præst Johan Paulsen i Kjetting paa Als 1733 skrev til en Ven, fremdrog han blandt andet som et Minde fra sin Studentertid: »Wie ich in Leipzig war, verfiel ein Professor pro Cathedra in das unmäszige Lob über des Noldii Buch de particulis Hebr., dass er sagte:

Solus Noldius in Dania sapit.

Ich gestehe: diese Worte waren mir Worte per guttur reditura.³⁾. Naar Leipziger-Professorens Ytring ikke behagede Meddeleren, da var det, som Sammenhængen tydeligt viser, paa Grund af Ordet »solus«; da han nemlig betragtede sig selv som Dansk, ansaa han dette som en Fornærmelse mod sine Landsmænd; at Nold rostes, kunde han godt bifalde, naar det ikke skete paa andre danske Lærdes Bekostning.

Vistnok har Concordantsen skaffet sin Forfatter en ret god Indtægt, skjønt Afsætningsforholdene for Bøger paa den Tid vare vanskelige nok. Et Brev af 11te Marts 1681 fra Nold til Professor Bernardus i Oxford giver os nogle nærmere Oplysninger i saa Henseende. Han skriver nemlig: Forrige Aar sendte jeg eders Boghandler, West, 160 Exemplarer af min Concordants, for at han skulde sælge dem. Prisen blev sat til 1 Pund Sterling for Stykket,

¹⁾ A. D. Jørgensen har i sit Skrift, Niels Stensen, S. 200—1, meddelt nogle Bemærkninger om Nolds Disputats.

²⁾ Gjessing, Jubellærere I, 381—2.

³⁾ Orig. i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling.

og Boghandleren skulde have $\frac{1}{8}$ af Fortjénesten. Dermed var han dog ikke tilfreds, hvorfor jeg nu tilstaar ham $\frac{1}{6}$, og beder Eder at minde ham om at sende Resten, eller den fulde Betaling for 128 Exemplarer. Pengene kunne enten sendes pr. Vexel eller med en Skipper til Præsten Gerhard Schumacher i Helsingør, der er bemyndiget til at modtage dem paa mine Vegne. Naar jeg besværer Eder dermed, da er det, fordi jeg ikke har nogen anden at henvende mig til. Jeg er rede til Gjentjeneste. For øvrigt ønsker jeg at vide, hvorledes det gaar med Eders Forsøg over Josephus, og hvorledes Englænderne, særlig den berømte Pococh, hvem jeg sender en venlig Hilsen, synes om min Concordants¹⁾.

Om Nold ved Salget af Concordantsen eller ved klog Spar-sommelighed i de faa Aar, han var Professor, har faaet Midler til at købe en Herregaard og desuden at testamentere 600 Rdl. til fattige Studenter²⁾, skulle vi lade usagt; men saa meget er vist, at han inden sin Død var bleven Ejer af Herregaarden Vibygaard i Nærheden af Roskilde. Hundrup siger, at han fik Gaarden ved sit Giftermaal³⁾, men dette fremgaar ikke af hans Stifsons efterfølgende Selvbiografi, hvor der ellers er megen Tale om denne Gaard.

Den 25de Maj 1682 havde Nold Bryllup med den tidligere nævnte Guldsmedenke Marie Elligers⁴⁾. Vistnok har dette Giftermaal i hans sene Alder vakt adskillig Opsigt, da vi i et Værk af en tydsk Forfatter finde det anført som et Exempel paa, hvorledes lærde Mænd *ikke* bør bære sig ad⁵⁾. Omtrent samtidig med denne betydelig Forandring i Nolds huslige Liv, blev han efter Tur 2den Gang Universitetets Rektor. Men ikke længe efter at hans Rektoraar var sluttet, bortkaldtes han ved Døden den 22de August 1683.

¹⁾ Orig. i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling. Brevet er paa Latin (her meddelt i sammendraget Oversættelse).

²⁾ Univ. Program i Anledning af Nolds Død nævner denne Gave; men den omtales ikke i Scheels Program om Universitetets Stipendier og Legater.

³⁾ Hundrup, Biograph. Efterretning om dem, der ved Kbhvns Univ. have erholdt de højeste akademiske Værdigheder, S. 35.

⁴⁾ Saaledes nævnes hun i det akad. Program med Prof. Nolds Død. Hundrup har Navnet: Marie Eilers.

⁵⁾ Schütz, Vita Dav. Chytræi I, 85.

Universitetet udstedte i Anledning af hans Jordefærd et Program i den for slige Aktstykker sædvanlige, højtravende Stil. Det mest karakteristiske ved samme er, at skjønt Hovedtrækkene af den afdødes Levned meddeles, omtales ikke med et eneste Ord hverken hans Afsættelse eller Gjenindsættelse, saa lidt som de ni Aar, da han levede »som Eremiten i sin Hule«.

I sit Ægteskab havde Dr. Chr. Nold ingen Børn, derimod gav han en af sine Stif sønner, som han paa en faderlig Maade tog sig af, sit Navn og testamenterede ham Herregaarden Vibygaard. Det er denne *Christian Nolds* Selvbiografi paa Vers, som her skal meddeles. Den viser, at Herregaarden ikke bragte sin Besidder nogen Lykke. Mange Uheld og Fortrædeligheder nødte ham tilsidst til at skille sig ved den. Siden prøvede han Lykkens Ustadsighed i rigt Maal. Efter at have været gift og tre Gange at være bleven Enkemand, søgte han i sin Nød tilbage til Universitetet, ved hvilket han i sin Tid havde været en dygtig Academicus. I en Alder af 50 Aar skildrede han her sine Levnedsfataliteter, i den Hensigt derved at bevæge Kong Frederik IV til at give ham et Rektorat. Men Hensigten naaedes neppe; hans senere Skjæbne er os ubekjendt.

Selvbiografien meddeler ikke faa ganske interessante Træk af hin Tids Liv og Sæder. Fremhæves kan saaledes den kostelige Skildring af den lærde Prof. Nolds Frieri til Forfatterens Moder, ligeledes den sympathetiske Karakteristik af den fortræffelige Rektor Peder Høyelse i Nykjøbing paa Falster. Forfatterens Svigerfader, Rektor Peder Schade i Roskilde, synes derimod saa temmelig at have været et Modstykke til hin. Det Indblik, som hist og her gives i den Tids Landboforhold, er i høj Grad mørkt.

Det benyttede Haandskrift, der, foruden Tilegnelse til Frederik IV, indeholder en kortere Dedication til Oversekretæren i Kancelliet, Etatsraad Fred. Rostgaard (dat. Kjøbenhavn 6. Juli 1723), findes i Universitetsbibliotheket, Rostgaardske Saml. 251, 4to. En Afskrift med den flittige D. G. Zwergius's Haand gjemmes i det Kgl. Bibliothek. Ved Udgivelsen har jeg anvendt vor Tids Retsskrivning og foretaget nogle Forkortninger, hvor Forfatteren faldt for meget i det brede.

I Flor den blide Sommer staar.
 Hvi skulde jeg ej sjunge?
 En Gjæk, der pythagorisk gaar,
 Som man var uden Tunge.
 Nej! er min Skjaldrepen end sløv.
 Min Digt kun slet og ringe,
 Slaar jeg mig dog ej ned i Støv,
 Min Gejst vil jeg ej tvinge.

— — — — —
 Lad braske Opitz, Cats og Rist,
 Lad Kingo, Sebsted bramme,
 Mig Bordings Stil dog hover bedst,
 Den søger jeg at ramme.
 Op Musa gjør dig klank og klar,
 Lad Skjaldrefløjten lyde,
 Monarken, som Gud kronet har.
 Et lystigt Vers at yde.

— — — — —
 Der man skrev Et, Sex, Syv og Tre
 Fra Christi Fødselstide,
 Begyndte jeg til stor Uro
 I Verden ind at skride.
 Min Fader, som paa samme Tid
 Var Kongens Juvelerer,
 Han gjorde med mig al sin Flid,
 Mig Daabens Vand leverer.
 Vor Konge, som da levede,
 Kong Christian den Fømte,
 Højlovlig Ihukommelse,
 Sin Naade ej forglemte:
 Min Fader saae han naadigst an,
 Og lod sig det befalde,
 At han mig da helst Christian
 Lod underdanigst kalde.
 Han til min Daab selv Vidne var:
 Mig Rigens Kanslerinde,

Fru Holger Vinds, til Daaben bar,
Guds Naadespagt at vinde.

Forf. fortæller nu, at han siden, da han voxede til, fik en
Lærer, som brav kunne slaa og bande:

Han lærte mig kun slet Latin,
Men gav mig dygtig Tøger¹⁾
Det voldt', at han var selv et Svin,
Ej agted' dert²⁾ om Bøger.
Men han var udaf Smedeart,
En Grovsmed var hans Fader,
Thi banked han paa Ambolt hart
Med bistre Ord og Lader.
Jeg mensa, cibus, panis knap,
Knap dies, fructus³⁾ lærte,
Før han mig vel tre hundred Rap
Og polske Strog forærte.
Men jeg ej agted det et Haar:
Kund' jeg kuns componere⁴⁾,
Saa vilde jeg med Tid og Aar
Studenternavn vel bære.
Men ak! den Stymper var kun vog⁵⁾.
Nep' kunde conjugere,
Paa Øret Priscianum⁶⁾ slog,
Naar han vild' stilisere.
Min mensa, cibus, panis blev
Til idel Kummerspise,
Jeg med lidt fructus læste, skrev,
Og dies maat' forlise.
Omsider Declinering slap,
Jeg conjugere skulde,

¹⁾ Haandtager (Slag i Haanden, en den Gang almindelig Straffemaade).

²⁾ Sønderlig ell. meget.

³⁾ De sædvanlige Paradigmata paa de fem latinske Declinationer.

⁴⁾ Skrive latinsk Stil.

⁵⁾ Daarlig.

⁶⁾ En bekjendt gammel latinsk Grammatiker.

Det blev mit Jugum, Aag og Klap,
 Mig mangan Skrup forvulde¹⁾,
 Nar jeg mit amo læste frem,
 Han moneo ej glemte,
 Men basked, saa det havde Klem
 Og mine Øren kæmte.
 Jeg lego nynnede ynkelig,
 Mens audio han sagde,
 Saa slog han til fuld vældelig
 Og digt²⁾ paa Torsken lagde.

— — — — —
 Omsider kom jeg dog saa vidt,
 At jeg de femten Regler
 I min Donat fik gjennemslidt.
 Jeg tænkte: Hvad nu fejler?
 Imens fik Karlen gode Raad
 Paa sammenbragte Stile,
 Hvormed han, naar han faldt i Traad,
 Mig kunde overile.
 Han samled' sig og Proviant,
 Fordanskede Autores;
 Jeg skulde ty, han spandt og vandt
 Alt efter Sinke-Mores.
 Det gik dog skjels³⁾, men endelig
 Kom det til Argumenter:
 Ho! tænkte jeg, der bli'r af dig
 Dog een Gang en Studenter.
 Jeg tænkte, jeg slap Fanden da:
 Just kom hans Oldemoder;
 Thi det, jeg skulde nu slaa paa⁴⁾,
 Forstod selv lidt god Broder.
 Her gik det ud paa Plukkefisk,

¹⁾ Forvoldte.

²⁾ Tæt (gav mig dygtige Ørefigen).

³⁾ Nogenlunde.

⁴⁾ Tage fat paa.

Paa Klaps; jeg maatte skraale.
 Det var min hverdags Dug og Disk,
 Den Kost var haard at taale.
 Ho! tænkte jeg, gid Pokker maa
 Saa længer gaa i Skole!
 Man heller skulde ville staa
 Paa Stald med Hest og Fole.
 Hver Gang jeg saae den Pøcker-Dreng
 Med andre Knegte spøge,
 Jeg ønsked' mig med dem i Slæng
 Og slig Complot at søge.
 Dog endelig jeg lærte brat
 En Stil saa jevn at føre,
 Foruden Bumren og Errat
 En Argument at gjøre;
 Thi stundom og min Lykke var
 Studenterselskabets Komme,
 Som med mig Stymper Medynk bar
 Og hjalp i »tumme Romme«.

Min Fader havde sig en Knegt,
 Var at vor Frues Skole,
 Paa ham jeg mer end al min Slægt
 I slig Fald kunde stole:
 Han havde en flink Glosebog,
 En Phrasesæk og andet;
 Deraf jeg blev omsider klog,
 De sandelig ej banded'.

Jeg en Studenter mindes nu,
 Der hjalp mig bedst at stile,
 Hed Morten Luther, al min Hu
 Til ham lod stedse ile.
 Han var af tydsk Extraction,
 Af Doctor Luthers Stamme,
 Ham vidste jeg brav med Raison
 Til Raad vel at annamme.
 Jeg ofte ved mig selver ler,

Naar jeg ham ret betragter,
 Det er, som jeg ham for mig ser
 Med Levned, Ord og Fagter.
 Han Doctor Luther var saa lig
 Som en Toskillings-Penge;
 Men han mig hjalp ret mesterlig,
 Helst naar jeg maatte trænge.
 To Ben han havde (jeg maa le)
 Som Stolper to skruphøvlet,
 Som to Halvtønder stumpled' de,
 Helst naar han var bestøvlet.
 Jeg lo, ret som jeg kildret var,
 Naar han paa Gulvet spanked',
 Paa mine Spørgsmaal gav mig Svar
 Og Phraser til mig sanked'.
 Mens jeg saa havde Bogen fat
 Og lærte at studere,
 De andre Brødre vare sat
 Til Pennen, Kunster, mere.
 Mens det gik paa min Hjerne løs,
 Jeg maatte frem at læse:
 Muss ist ein Kraut, und das ist büs;
 De andre Bælgen blæse¹⁾
 Dog faldt mig alting vel i Traa',
 Gud gav mig dygtig Nemme,
 Hvad jeg fik først at pønse paa,
 Jeg neppe kunde glemme.
 Men hør, o store Fader¹⁾, mer',
 Hvad jeg vil her fremføre
 Om min Fremkomst; hvad mere sker,
 Man vel skal faa at høre.
 Det hændte sig, jeg stod engang
 I Stegers hos min Moder,

¹⁾ Formodentlig i Faderens Guldmedværksted.

²⁾ Det er Kongen, der tiltales.

Da hortes Klemten, Klokkeklang:
 Strax farend' kom min Broder,
 Mens flere kom hæsblesende,
 Paa Gaden alle skrege:
 Hej, Ildebrand! Strax Trommerne
 Sig rørte. Læge, lærde,
 Hver Mand sig opped: Vogne foer
 Med Tønder, Kar og Spande,
 Med Sprøjter, Stiger (Jammer stor),
 Man søgte Hjælp fra Strande.
 Min Moder gav sig til god Taal
 Som en sagtmodig Enke¹⁾,
 Hun sagde: Jeg for Ildens Baal
 At flytte vil ej tænke.
 Hos os logered' samme Tid
 En Doctor og hans Frue:
 De havde deres Tidsfordriv
 Udi vor Baggaards Stue.
 Mens kom i Gaarden flyvendes
 En rusten Kjærlingskvinde,
 Hun blæste. pusted hvæsendes,
 Hun skreg: Fru Doctorinde,
 I pakker sammen løst og fast,
 Opøst er her stor Vaade,
 Tre Gaarde er i Aske kast',
 Den fjerde faar slet Baade.
 Den Doctorinde glo'de op
 I Gaarden, fløj af Stuen,
 Blev vaer den blussend' Himmeltop,
 Strax slog i Vejret Luen.
 Sit Sæt hun slængte, Haaret fløj
 Skovtroldevis paa Skuldre,
 Hun rev og sled i alt sit Toj.
 Begyndte stærkt at buldre:

¹⁾ At Forfatterens Fader var død, er ikke omtalt i det foregaaende.

Hør Mette, Tøs, i Djævels Skind,
 Hid flux med de Sølvskeer!
 Fort med dem alle tolv herind,
 Mag, du dig hurtig teer!
 I al god Lav hun husked paa
 Sin Søn, sin Kjæledegge,
 Som stille holdt om Hjærtet laa¹⁾,
 Hvor med hun monne fegge²⁾.
 Men samme Pog i al den Færd
 Sov paa sit grønne Øre
 Paa høje Loft og snorked der,
 Kund' ej den Tummel høre.
 Hun alting slap, hun vismed' ind,
 Hun vismed' ud saa saare,
 Som Hagelstene randt paa Kind
 De salte Jammertaare.
 Ak! raabte hun, mit Hønsenben,
 Mit Puttelaar, min Unge;
 Mens Glutten sov saa tungt som Sten,
 Lød Kjærlingerne runge.
 Min Moder stod i Kjækkender,
 Lo og paa Maven holdte,
 (Hvo maatt' ej le, som lo ej før),
 Det Hønsenbenet voldte.
 Thi det var Skam saa lang en Pog,
 En otte—ni Aar gammel,
 At gjøre til et Pattedrog
 Og vugge paa en Skammel.
 Men der hun saae min Moder le,
 Begyndte hun at kive
 Af Galde og Forbitrelse,
 Bad Lucifer sig rive,
 Hvis hun ej skulde faa sin Løn,

¹⁾ Meningen er vel: laa hende meget paa Hjærte.

²⁾ Kjæle.

For hun en Doctorinde
 Begrine vilde med sin Søn;
 Hun agted ej slig Kvinde!
 Fra den Tid af var idel Strid
 Og Kvindetvist tilstede;
 Den Doctorinde kom en Tid
 I Stuen ind at træde.
 Som da min Moder sad til Bords,
 Om Trætte intet »antzed«¹⁾,
 Med hende hun gav sig til Ords
 Og fægtervis omdansed'.
 Min Lærer, som ved Bordet sad,
 Begyndte op at knejse,
 Der hun min Moder spurgte ad,
 Hvi hun sig vild' ej rejse;
 Man burde Ære og Respect
 En Doctorinde give,
 Og ej med Latter, spotsk Confect
 En Frue overrive;
 Hun burde vide, hvad Forskjel
 Der var paa Doctorinder,
 Og hvad der kunde være vel
 Paa Juvelererkvinder!
 Ad Døren ind i samme Rej
 Sprang Fruens Informator:
 Min Frue er paa rette Vej,
 Han sagde. Procurator
 Da strax min Skolemester blev,
 Og det med knytte Næve,
 Hr. Urian paa Døren drev;
 Strax alting stille bleve.
 De sidste Ord i Døren slap:
 Jeg er dog Doctorinde!
 Faa Ord dem efterfulgte knap:
 Slig Rang jeg snart kan vinde!

1) Ændsede.

Nu hændte sig her efter snart,
 At Kanslerinden sendte
 Min Moder Bud; hun med en **Fart**.
 Lod hende til sig hente.
 Om Ringe og Juveler var
 Maaske vel Agt at vandle,
 Mens man slig Snakken forebar,
 Lod Ægteskab sig handle.
 Hør! sagde Kanslerinden da,
 Min kjære lille Moder,
 Eet godt som ti, til eller fra,
 Ej mange Ord og Noder!
 En Doctor bor næst ved min Gaard,
 Man Doctor Nold ham kalder,
 Hans ganske Hu til Eder staar,
 I hannem vel befaller.
 Har I nu Lyst til Ægteskab,
 Som længe har sid't Enke,
 Saa er herpaa slet ingen Tab,
 Nu kan I Jer betænke.
 Men hvis I resolverer nu,
 Besked jeg hannem siger,
 At andensteds ej vendes Hu
 Til Enker eller Piger.
 Min Moder svared' med Besked:
 Om det saa er Guds Ville,
 Og Himlen det saa har beredt,
 Jeg det til Gud vil stille!
 Og sagde hun: Jeg tænker paa
 Guds underlige Domme,
 Naar jeg, hvad nys mig skete, maa
 Med Undring ihukomme.
 Strax hun fortalte Taa og Top,
 Hvor Doctor Schwartzes Frue
 Bravered' og sig blæste op
 Med Trods i hendes Stue.

Nu! det er artig, svarede
 Den salig Kanslerinde;
 Thi er det nu Guds Villie,
 I Doctorstand skal vinde!
 Strax blev tillavet den Karet,
 Til Doctor Nold stod Rejsen;
 Snart Fruen var af Vognen set¹⁾,
 Kom Doctor Nold fra Lejsen²⁾.
 Der gik det ud paa Disputats,
 Sanct Ægteskab var Thesen,
 Der vankede nok Snakkerats
 Alt om det hellig Væsen.
 Nu, sagde hun, er alting klar,
 Om I vil Brudgom være,
 Ser til, at Tiden ej forgaar,
 I være maa paafær'e,
 I pudrer Eder krølled Haar,
 Det Skjæg I lader skjære;
 I Eder Fløjelsbuxer faar,
 At I kan studset være.
 Pib'krave fin og ren er bedst
 Samt nette Sko og Strømper;
 Tillaves bør Karet og Hest,
 Fremkommer ej som Stymper!
 Imorgen axler Eders Skind
 Til Eders Brud henfarer,
 Og triner frisk i Stuen ind,
 Ej Drikkepenge sparer!
 Belægger Eders Ord og vel,
 Helst efter Skriftens Maade!
 Dog I som skriftklog veed med Skjel
 Bedst herudi at raade!
 Nu det var godt, til Afsked blev,

¹⁾ Meningen er vel: sat (i det ældre Sprog: sæt).

²⁾ Forelæsning.

Som før ommeldt, samtykket.
 Den Doctor alt in mente skrev,
 Som det var prent' og trykket.
 Min Moder blev hans Contrafey
 Dog samme Dag henskikket,
 Deraf at dømme ja og nej;
 Dog ja, næst Gud, blev nikket.

(Fortsættes).

Det Kongelige Ridderlige Academis Matrikel.

Ved Gustav Ludvig Wad.

For at give unge Mennesker Lejlighed til at uddanne sig til Stats-embeder, saavel civile som militaire, oprettede Christian V ved Forordningen af 26. September 1691 *det Kongelige Ridderlige Academi* i Kjøbenhavn, hvis Indrettelse en tysk Adelsmand, Wiglas von Schindel til Puditsch, Wopnitz og Nauka, havde paa-taget sig. Ved Stiftelseshævet af 14. September 1695 bleve de i den nævnte Forordning givne Bestemmelser om Academiets hele Indretning yderligere udviklede og fastsatte¹⁾. Alle saavel danske som fremmede unge Mænd, naar de ikkun vare komne af ærlige Folk og førte et ustraffeligt Levnet, kunde indtages i Academiet; Optagelsesalderen var 16 Aar, dog kun 14 Aar for dem, der havde Hovmester; Fyrster, Grever og Friherrer kunde indtages i en yngre Alder. Den aarlige Betaling for, hvad Academiet ydede, nemlig god og grundig Undervisning i alle berømmelige Konster og Videnskaber, og dertil Kost og Kammer med Sengesteder, Stole, Brænde og Lys, var fastsat saaledes: for en fyrstelig Person med tre Tjenere 650 Rdlr., for en Greve eller Friherre med to Tjenere 450 Rdlr., for enhver anden med en Tjener 350 Rdlr.; dertil skulde enhver i Indgangspenge erlægge efter sin Stand, en fyrstelig Person

¹⁾ Det originale Document, der er pragtfuldt udstyret, gjømmes i Gehejme-archivet i Samlingen Danmark under Nr. 29.